

Основні напрямки роботи соціального педагога під час дистанційного навчання

Під час дистанційного навчання робота соціального педагога набуває особливого значення, оскільки звичний контроль за учнями послаблюється, а рівень стресу та ризиків у родині зростає.

Головна мета соціального педагога в цей період — забезпечити соціально-педагогічний супровід усіх учасників освітнього процесу, вчасно виявити дітей у складних життєвих обставинах (СЖО) та запобігти їхньому випадінню з навчання.

Основні напрямки роботи можна розділити на кілька ключових блоків:

1. Моніторинг та діагностика (виявлення ризиків)

- **Контроль відвідування:** Щоденний або щотижневий моніторинг учнів, які не виходять на зв'язок або систематично пропускають онлайн-уроки.
- **Виявлення сімей у СЖО:** Оновлення баз даних дітей пільгових категорій, сиріт, дітей під опікою та тих, хто перебуває у складних життєвих обставинах.
- **Вивчення технічних можливостей:** Опитування родин щодо наявності гаджетів та стабільного інтернету для навчання.

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ

Аналіз соціального середовища закладу освіти — це системне вивчення умов життя, виховання здобувачів освіти, мікроклімату в колективі, взаємин між усіма учасниками освітнього процесу та впливу зовнішніх чинників мікрорайону й громадськості на формування особистості дитини

Мета та завдання аналізу

- Визначення рівня соціального благополуччя та безпеки середовища.
- Виявлення груп ризику, дітей та сімей, які потребують соціальної допомоги.
- Прогнозування можливих соціальних ризиків та планування профілактичної роботи.

Основні складові аналізу соціального середовища

- **Демографічний та соціальний склад здобувачів освіти:** кількість дітей у закладі, наявність багатодітних, малозабезпечених сімей, сімей в складних життєвих обставинах (СЖО), опікунських та внутрішньо переміщених сімей (ВПО).
- **Аналіз сімейного виховання:** дослідження виховного потенціалу батьків, характеру сімейних стосунків, умов проживання дітей.
- **Мікроклімат у дитячому та педагогічному колективах:** рівень згуртованості класних колективів, наявність булінгу, характер взаємин у системі «учень-учень», «учень-учитель», «учитель-батьки».
- **Зовнішнє середовище (соціум):** вплив найближчого оточення (мікрорайону, позашкільних закладі, закладів культури чи спорту), наявність деструктивних чинників навколо закладу.

Методи та джерела інформації

- **Документальний аналіз:** вивчення соціальних паспортів класів і закладу загалом, статистики відвідування та успішності.
- **Діагностика:** анкетування, опитування, тестування здобувачів освіти і батьків (виявлення рівня адаптації, тривожності, задоволеності середовищем).
- **Спостереження та бесіди:** педагогічні консилиуми, індивідуальні та групові бесіди зі здобувачами освіти, батьками й педагогами.
- **Співпраця з громадою:** обмін інформацією з ювенальною превенцією, службами у справах дітей за потреби.

2. Консультаційна та просвітницька робота

- **Для учнів:** Онлайн-консультації щодо адаптації до дистанційного формату, правил безпеки в інтернеті (кібербулінг, шахрайство, безпечне спілкування).
- **Для батьків:** Консультування з питань організації робочого місця дитини вдома, підтримки мотивації до навчання, профілактики домашнього насильства та емоційного вигорання.
- **Для педагогів:** Надання рекомендацій щодо індивідуального підходу до «важких» учнів в умовах онлайн-навчання.

3. Профілактична робота

- **Цифрова безпека:** Проведення онлайн-занять, вебінарів або розсилка інфографіки про медіаграмотність, протидію булінгу в мережі (кібербулінгу) та залежності від гаджетів.
- **Психоемоційна підтримка:** Профілактика стресових станів, паніки та тривожності серед учнів через корисні добірки вправ, порад або коротких онлайн-зустрічей.
- **Здоровий спосіб життя:** Нагадування про важливість дотримання режиму дня, рухової активності та відпочинку від екранів.

4. Захист прав та соціальна підтримка

- **Адвокація інтересів дитини:** Допомога родинам у забезпеченні технічними засобами навчання (співпраця з адміністрацією, волонтерами, благодійними фондами).
- **Супровід пільгових категорій:** Контроль за отриманням дітьми соціальних виплат, гуманітарної допомоги або інших видів підтримки, передбачених законодавством.

5. Взаємодія з іншими службами (Мережування)

- **Служби у справах дітей (ССД):** Негайне інформування відповідних органів у разі виявлення загрози життю, здоров'ю дитини або фактів невиконання батьківських обов'язків.
- **Ювенальна превенція:** Спільне реагування на випадки жорстокого поводження або вчинення правопорушень неповнолітніми.
- **Внутрішня команда:** Тісна співпраця з практичним психологом закладу та класними керівниками для комплексного вирішення проблем учнів.

6. Запобігання та протидія домашньому насильству

Діяльність соціального педагога під час дистанційного навчання спрямована на **раннє виявлення, онлайн-моніторинг та надання психосоціальної підтримки** здобувачам освіти, які перебувають у ризику або стали жертвами домашнього насильства. В умовах ізоляції дитини вдома роль фахівця стає критично важливою через обмежений прямий контакт.

Онлайн-моніторинг та виявлення ознак насильства

- **Зміни у поведінці:** раптова замкнутість, агресія або апатія під час онлайн-уроків.
- **Зовнішній вигляд:** видимі синці, шрами або неохайність, помітні через веб-камеру.
- **Реакція на оточення:** надмірна лякливості дитини під час появи дорослих у кімнаті.
- **Уникнення контакту:** систематично вимкнені камера та мікрофон без об'єктивних причин.
- **Проблеми з навчанням:** різке зниження успішності та пропуски занять.

Профілактична та просвітницька робота

- **Інформаційні розсилки:** поширення контактів гарячих ліній серед здобувачів освіти та батьків.
- **Віртуальні години спілкування:** проведення онлайн-занять про права дитини та ненасильницьке спілкування.
- **Батьківський всеобуч:** вебінари щодо протидії стресу та методів позитивного виховання.
- **Цифрові пам'ятки:** публікація алгоритмів безпечної поведінки на сайті школи.

Алгоритм дій соціального педагога при виявленні насильства

- **Фіксація фактів:** детальне документування виявлених ознак або слів дитини.
- **Повідомлення керівництва:** негайне інформування директора закладу освіти.
- **Звернення до органів:** подача заяви до Служби у справах дітей та поліції.
- **Психологічна підтримка:** перенаправлення дитини до практичного психолога.
- **Супровід:** моніторинг ситуації в родині разом із мультидисциплінарною командою.

7. Інклюзивне навчання

Робота зі здобувачами освіти з ООП:

- **Моніторинг емоційного стану.** Відстеження рівня тривожності під час онлайн-навчання.
- **Соціальна адаптація онлайн.** Залучення дитини до дистанційних виховних годин та свят.
- **Розвиток комунікативних навичок.** Організація віртуальних ігор для взаємодії з однокласниками.
- **Захист прав дитини.** Контроль забезпечення здобувача освіти технічними засобами для навчання.

Взаємодія з батьками (як головними партнерами):

- **Консультативна підтримка.** Надання порад щодо організації робочого місця вдома.
- **Зворотний зв'язок.** Регулярне опитування про труднощі, з якими стикається родина.
- **Профілактика вигорання.** Консультування батьків задля зниження емоційної напруги.
- **Співпраця з командою супроводу закладу:**
- **Участь в онлайн-засіданнях.** Коригування індивідуальної програми розвитку (ІПР).
- **Координація зусиль.** Спільна робота з психологом та асистентом учителя для адаптації завдань.

8. Методична робота соціального педагога під час онлайн-навчання

Перехід закладів освіти на дистанційну та змішану форми навчання зумовлює необхідність трансформації всіх напрямів діяльності соціального педагога, серед яких методична робота набуває особливого значення. Вона спрямована на адаптацію традиційних форм соціально-педагогічного супроводу до умов цифрового простору, розробку нових інструментів взаємодії та підвищення професійної компетентності фахівця в галузі інформаційно-комунікаційних технологій.

8.1. Сутність та завдання методичної роботи в цифровому середовищі

Основними завданнями методичної роботи у цей період є:

- Модернізація нормативно-правового та методичного забезпечення діяльності з урахуванням специфіки дистанційного навчання.

- Освоєння та впровадження в практику цифрових інструментів (платформ для відеоконференцій, інтерактивних дошок, онлайн-опитувальників).
- Розробка методичних рекомендацій для педагогів, батьків та здобувачів освіти щодо специфіки взаємодії, збереження ментального здоров'я та безпеки в інтернеті.
- Створення цифрового банку інформаційно-методичних матеріалів (пам'яток, буклетів, відеороликів, презентацій).
- Проектування нових моделей дистанційної взаємодії із сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах (СЖО), та дітьми вразливих категорій.

8.2. Напрями та форми методичної діяльності

Методична робота під час онлайн-навчання реалізується через декілька взаємопов'язаних напрямів:

- **Науково-методичний напрям.** Передбачає аналіз сучасних досліджень у галузі дистанційної соціальної педагогіки, вивчення досвіду колег, участь у вебінарах, онлайн-семінарах, конференціях і курсах підвищення кваліфікації. Важливим елементом є самоосвіта, спрямована на розвиток цифрової грамотності.
- **Організаційно-методичний напрям.** Включає участь у засіданнях методичних об'єднань соціальних педагогів та практичних психологів (у дистанційному форматі), роботу у творчих групах з розробки інструментарію для онлайн-діагностики чи профілактики, а також планування діяльності з урахуванням можливих кризових ситуацій.
- **Практично-методичний (консультативний) напрям.** Спрямований на надання методичної допомоги вчителям і класним керівникам щодо організації виховної роботи в онлайн-режимі, виявлення ознак девіантної поведінки чи психоемоційного напруження у дітей через екран монітора, а також розробку алгоритмів реагування на випадки кібербулінгу.

8.3. Особливості документообігу та звітності

Методична робота під час онлайн-навчання вимагає ведення документації в електронному вигляді відповідно до чинних нормативних вимог. Соціальний педагог формує електронний журнал обліку роботи, створює цифрові папки з протоколами консультацій, аналітичними довідками за результатами моніторингів та звітами. Окремим завданням є ведення та наповнення сторінки соціально-психологічної служби на офіційному сайті закладу освіти або у соціальних мережах, що є важливою складовою відкритості та доступності методичної допомоги.

Таким чином, методична робота соціального педагога в період дистанційного навчання стає базою для збереження ефективності всієї соціально-педагогічної системи закладу освіти, забезпечуючи гнучкість, оперативність та технологічність реагування на виклики сучасного освітнього простору.

9. Професійний розвиток соціального педагога під час дистанційного навчання

Перехід закладів освіти на дистанційну та змішану форми навчання докорінно змінив архітектуру соціально-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу. Традиційні інструменти безпосередньої взаємодії соціального педагога зі здобувачами освіти, батьками та вчителями частково втратили свою ефективність, що зумовило гостру потребу в трансформації професійних компетентностей фахівця. Професійний розвиток соціального педагога в умовах дистанційного навчання перестав бути плановим періодичним процесом і перетворився на безперервну адаптацію до нових цифрових та соціокультурних реалій.

Трансформація структури професійної компетентності

У фокусі професійного вдосконалення соціального педагога під час дистанційного навчання постає розвиток цифрової (інформаційно-комунікаційної) компетентності. Це не просто вміння користуватися базовими програмами, а здатність інтегрувати цифрові технології в усі напрями соціально-педагогічної діяльності: від діагностики до правової просвіти.

Оновлена структура професійної компетентності фахівця включає такі ключові компоненти:

- **Цифрово-комунікативна готовність:** опанування інструментів для організації онлайн-взаємодії (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams) та ведення групової профілактичної роботи у віртуальному просторі.
- **Медіаграмотність та кібербезпека:** здатність навчати здобувачів освіти і батьків правил безпечної поведінки в інтернеті, розпізнавання кібербулінгу, шахрайства, протидії дезінформації та маніпуляціям у мережі.
- **Прогностично-аналітична компетентність:** уміння проводити моніторинг соціального благополуччя сімей дистанційно за допомогою онлайн-опитувань, анкетувань (наприклад, Google Форми, тести «НаУрок» або «Всеосвіта») та аналізувати цифрові сліди вразливих категорій здобувачів освіти.

Напрями та форми підвищення кваліфікації

Розвиток професіоналізму за умов дистанційної роботи вимагає гнучких підходів. Основними формами підвищення кваліфікації соціального педагога стають неформальна та інформальна освіта, що реалізуються через участь у вебінарах, онлайн-курсах, тематичних спецкурсах, засіданнях професійних спільнот та методичних об'єднань.

Пріоритетними змістовними напрямками самоосвіти та навчання є:

- **Соціально-педагогічний супровід інклюзивної освіти в онлайн-середовищі.** Розробка модифікованих матеріалів для дітей з особливими освітніми потребами, надання консультацій батькам щодо організації робочого простору дитини вдома.
- **Кризове консультування та психосоціальна підтримка.** Опанування технік першої психологічної допомоги, супровід дітей та їхніх родин із числа внутрішньо переміщених осіб (ВПО), сімей учасників бойових дій та сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах (СЖО) під час кризових періодів.
- **Профілактична та просвітницька робота.** Розробка та розміщення інформаційних матеріалів на офіційному сайті закладу чи у соціальних мережах, створення цифрових пам'яток і буклетів щодо збереження емоційного балансу, відповідального ставлення до навчання та профорієнтації.

Організаційно-методичні аспекти саморозвитку

Ефективний професійний розвиток неможливий без чіткого планування. Індивідуальний план роботи соціального педагога в період дистанційного навчання обов'язково має містити блок «Методична робота та самоосвіта». Організація цього процесу передбачає постійну роботу з фаховою літературою, нормативно-правовими джерелами, електронними бібліотеками та участь у мережевих професійних об'єднаннях для обміну досвідом.

Особливе місце посідає розвиток навичок тайм-менеджменту та цифрової гігієни самого педагога. Дистанційний формат роботи часто стирає межі між робочим та особистим часом, що підвищує ризик професійного вигорання. Тому розвиток стресостійкості, емоційного інтелекту та вміння підтримувати власний психологічний ресурс стає невід'ємною частиною професійного становлення сучасного соціального педагога.

Дистанційне навчання виступає потужним каталізатором професійного зростання. Воно стимулює соціального педагога відходити від застарілих репродуктивних методів і переходити до інноваційної, гнучкої та високотехнологічної моделі соціально-педагогічного захисту та підтримки особистості дитини в цифровому суспільстві.